

Mahabalipuram

Mahabalipuram vybudovali na pobřeží Bengálského zálivu jako město a důležitý přístav králové z dynastie Pallavů v 6. a 7. století. Jejich sídelním městem byl ale nedaleký Kánčipuram. Jelikož to byli zbožní hinduističtí králové, dali se v novém městě také do budování chrámů. Zde se to však dělo neobvyklým způsobem. Chrámy se nestavěly odspodu, ale tvořily se odshora, tedy od střechy až k patě svatyně. Mnoho kameníků a sochařů vytesalo z masívu skály pět různých monolitických chrámů, lišících se velikostí i provedením.

Tyto monolity začali lidé nazývat rathami, neboť jim připomínaly chrámové vozy používané při náboženských slavnostech. Slovo ratha totiž v sanskrtu znamená vůz. Pro snadné rozlišení jednotlivých chrámů je pojmenovali po čtyřech bratřích Pánduovcích a jejich společné manželce. Jsou to Ardžuna, Bhíma, Dharmarádža, Nakula a manželka Draupadí, tak, jak jsou známi z indického veleposu Mahabharáty. Některé rathy nemají dokončeny – plně vykuté – vnitřní prostory. To, podle mnohých názorů, umožnilo jejich zachování, neboť prý by jinak tíha jejich střech znamenala destrukci.

Bohové a hrdinové

Některé rathy se staly předobrazem později stavěných chrámů. Je to např. Dharmarádža ratha. Má čtvercovou základnu a třístupňovou pyramidovitou střechu – vimánu. Jednotlivé stupně jsou ozdobeny řadami malých replik celé stavby, vrchol zakončuje kupole. Výška rathy je 11 m. Vedle jiných skulptur, např. boha Šivy, je na jedné stěně socha krále Narasimhavarmana I. s korunou na hlavě, který Mahabalipuram založil.

Odlišné provedení má Bhímova ratha. Její půdorys je ob-

FOTO: JOSEF HLOUŠEK

délníkový. Na zadní straně má stavba apsidové zakončení. Podlouhlou střechu tvoří valená klenba. Čela mají štítový tvar zašpičatělého oblouku. Na podélných stranách střechy jsou jejich zmenšeniny stylizovány jako ozdobná nepravá okna – kúdů. Přízemí tvoří do vnějšku otevřená obchozí sloupová chodba – mandapa. U základny, paty sloupů, jsou sedící lvi. Chrám má i několik dalších okrasných prvků.

Ardžunova ratha je skromnější obdoba Dharmarádžovy rathy. Její vimána má jen dva stupně. Nakula ratha je poměrně malá. Částečně jsou zde použity prvky jako u Bhímy, zejména apsidové zakončení.

Od všech templů se nejvíce odlišuje malá svatyně Draupadí ratha. Je to kamenná napodobenina dávných vesnických dřevěných chrámů připomínajících spíše chatrče, jejichž střecha byla ze slámy nebo z palmových listů. Má čtverhranný půdorys, zaoblená stře-

cha se svažuje na všechny čtyři strany. Rohy střechy zdobí rostlinné ornamenty, které se také vinou nad slepými okny – nikami. V nich jsou sochy bohyně Durgy. Na zadní straně stojí Durga na okvětních listech lotosu. Dole, po její pravé straně, si její uctívající utíná mečem hlavu jako oběť bohyni.

Prostory mezi rathami zaplňují sochy lvů, slonů, býků. Jde většinou o mytologická jízdní zvířata bohů – váhany.

Jeskyně a Pobřežní chrám

Monolitické chrámy však nejsou jediným dílem dávných umělců. Ve zbylé skále také vytesali několik jeskyní, kde na stěnách zhotovili mnoho basreliéfů s božstvy hinduistické mytologie. Na vstupu do jeskyně zvané Mahišasuramardini, tj. bohyně Durgy, která zabíjela buvolího démona Mahišu, vytvořili portikus, jehož sloupky spočívají na hlavách sedících lvů.

Největší basreliéf vytvořili na vnější straně skály. Má rozměr 27,4 x 9,1 m a je plný postav lidí i zvířat. Hlavními motivy jsou hrdina Mahabharáty Ardžuna, znázorněný jak si asket v Himálaji chce naklonit boha Šivu a získat od něj kouzelný šíp, jímž by zahubil všechny nepřátele. Dále je to sestup řeky Gangy, bohyně, která dříve tekla v nebi, na zem či sloní rodina kráčející se napít z Gangy. Obrovské množství detailů budí úžas.

Na samém mořském břehu stojí osamoceně tzv. Pobřežní chrám z 8. století. Je to stavebně na sebe navazující skupina tří svatostánek. Největší je zasvěcen Šivovi jako Somaskandovi, jeden je zasvěcen Višnuovi. Chrám má dvě pyramidovité věže – vimány, třístupňovou a šestistupňovou. Zdobí je dekorativní prvky. Chrám částečně obklopuje nízká zeď s řadou ležících býků. ●

JOSEF HLOUŠEK

INFORMACE

Mahabalipuram se nachází 60 km jižně od Madrásu, hlavního města jihoindického svazového státu Tamilnadu. Lze sem dojet autobusem po pobřežní silnici. Lze také jet z Madrásu vlakem do stanice Sengalputtu, odkud je to po silnici 29 km. Celý areál byl zapsán na seznam UNESCO v roce 1985.

